

שהש"י חושק ומתגעגע לזה שינצחוהו בניו, ועל זה סמכו אותן צדיקים שהטיחו דברים, דרך לגוון ומראית העין הוא הטחת דברים אבל באמת הרי הש"י חומד ומתאוה מתי יבוא צדיק הראוי לבטל גזירותיו לנצחו בכל אופן שיוכל...'

(מתוך רסיסי לילה מט. וע"ע צדקת הצדיק רנב; ספר הזכרונות (בסוף ספר דברי סופרים) עמ' 54)

דף יז

'צורבא מרבנן עביד דינא לנפשיה במילתא דפסיקא ליה'. פירשו הריטב"א והנמוקי-יוסף: להלכה קיימא לן עביד איניש דינא לנפשיה ואפילו כשאין הפסד, ואם כן מה שנקטו כאן 'צורבא מרבנן' להשמיענו חידוש, שאפילו ת"ח שצריך שיהיה נוח במשאו ובמתנו, עושה דין לעצמו בדבר הפסוק לו. ואולם הרא"ש כתב שקשה לפרש שאדם יעשה דין לעצמו אף שברור לו, כי אם אמנם לו עצמו הדין ברור אבל אינו ברור לאחרים ויש חילול השם בדבר. ועוד, אף שהדבר ברור הלא אין אדם דן דינו של קרובו וכל שכן של עצמו. ורבנו תם פירש שלענין נידוי מדובר, כגון הקורא לחברו עבד וכד' (ע"ש. וע"ע חילוקי דינים ושיטות בראשונים לב"ק כז; חו"מ ד; שו"ת מהרי"ק כה קסט; שו"ת רב פעלים ח"ג ה).

'שמתיה רב יהודה. לסוף איחלש רב יהודה, אתו רבנן לשילי ביה ואתא איהו נמי בהדיהו'. המהרי"ל (בשו"ת קצו) דן על מצות ביקור חולים בשונא; האם השונא מצווה לבקר את שנואו, או שמא עדיף שלא יבקר כי עלולים לחשדו ששמח לאידו. והוכיח שמצווה בדבר [אם לא שהוא מאותם שמצווה לשנאותם, שאין כלפיהם מצות גמילות חסדים וביקור חולים]. וזו לשונו שם: '... ועוד ראיה מפרק אלו מגלחין דגרסי' התם דרב יודא שמתיה להווא צורבא מרבנן דהוה סני שומעני' וקאמר התם כי חלש רבי יודא עיילו רבנן לשילי, פירוש לבקרו, על איהו נמי בהדיהו וכו', ושונאו הוה כדמוכח התם, ואי הוה נראה כשמח לאידו חלילה וחס דרבנן שבקוהו ליה למיעל בהדיהו משום כבודו דרב יודא. וגם כן ישראל אינם חשודים שישמחו לחלי חבריהם, אף על פי ששנאו, אין שמחין למיתתו, וכל חלי מסוכן הוא...!'

'אמר ליה: לא בדידך מחייכנא...'. מכאן הוכיחו הראשונים (ע' לעיל טו): שמותר לדבר עם המנודה [ואולם אם פירשו בית דין שלא ידברו עמו – הכל כפי מה שפירשו. ריטב"א ועוד].

'דעבד כר' אילעאי דתניא ר' אילעאי אומר, אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתעטף שחורים ויעשה מה שלבו חפץ ואל יחלל שם שמים בפרהסיא'. הרי"ף כתב דליתא לדר' אילעאי אלא אף על פי שיצרו מתגבר עליו צריך לישב את דעתו, דקיימא לן הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים והרי בידו הדבר מסור.

ור' אילעאי ודאי לא אמר להתיר לו לעבור אלא כוונתו [כפירוש המובא בסמוך] שאם אין יכול לכפות יצרו, לכל הפחות ילך למקום אחר ולא יחלל שם שמים. ומכל מקום כתב הרי"ף דליתא לדברים אלו כי לעולם צריך האדם לחשוב שבידו הדבר נתון ואינו אנוס לעשותו (ע' תוס' עירובין מא: ד"ה מ; צדקת הצדיק מג; אג"מ יו"ד ח"ד טו עמ' קפב) הלכך אין מקום להדריכו כיצד יעשה כשלא יוכל להתגבר על יצרו.

ורש"י הביא בשם רב האי גאון, וכן כתב רבנו חננאל, שכוונת ר' אילעאי שעל ידי יגיעת הדרכים ולבישת שחורים וכו' יישבר יצרו הרע ולבסוף יימנע מעבירה.

וברא"ש ובערוך בשם ר"ח מובא שודאי לא דיבר ר' אילעאי על דבר עבירה, אלא יצרו מתגבר עליו לשתות במיני זמר ולשמוח בשמחה המרגילה לידי עבירה, וע"י שילבש שחורים וכו' אפשר שיימנע לבסוף אף מזה. וכיוצא בזה כתב המאירי בקדושין (ל) שהמדובר על דברים מכוערים שאינם אסורים, ומאחר שאינו מקפיד על כבודו ומחליט עצמו לאותם דברים, שוב אין יצרו מתגבר עליו לדברים האסורים. ומשמע בדברי הרא"ש שגם לפי פירוש זה כתב דליתא לדר' אילעאי אלא יש לו ליישב דעתו ולהתגבר על יצרו ולא להישמע לו כלל.

ויש שכתבו לפרש [שלא על דרך הפשט] 'ויעשה מה שלבו חפץ' – שבאמת חפצו הפנימי של אדם הוא ליראת שמים אלא שיצרו מתגבר עליו מפני הכבוד שחולקים לו בני אדם שבמקומו, או מפני עשרו ויפני בגדיו וכד' – לזאת העצה היעוצה לילך למקום שאין מכירים אותו וילבש שחורים ואז יוכל לעשות מה שבאמת לבו חפץ, להיות עניו ושפל רוח. בשם הר"פ מקוריץ, וע' תולדות יעקב יוסף (צו); שבת מוסר (יב,יב); בן יהוידע ומאור ישראל.

והנמוקי-יוסף פירש (וכן הוכיחו התוס' בחגיגה טו. וכן משמע בתוס' עירובין מא: ד"ה מי) שאין כוונת ר' אילעאי להתיר לעבור אלא שאם אינו יכול לכופף את יצרו עם עינוי-לבוש וגלות, טוב שלא יחלל השם מאשר גם יעבור וגם יחלל. ואתו אדם נהג כדברי ר' אילעאי (כפי גירסתנו), ואף על פי שעבר עבירה, אך הואיל ולא חילל את השם ועינה את עצמו בלבישת שחורים, וגם קיבל את ענשו בכך שנשכו זיבורא ומת, לכך קיבלוהו דינים שכבר נתקבל דינו.

'אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיו, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו' – כי בקשת התורה מרב הוא רק מצד שהוא שליח ה', כי עיקר קבלת תורה הוא מהש"י, כמו שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה.

ותארו כל רב כמלאך כי המלאכים הם כפי הדורות כמו שאמרו רז"ל (איכה רבה א, ו; ו; ספרי האוינו) על תשי – שמתים כח פמליא של מעלה, וכפי ישראל שבדור כך המלאכים (עפ"י רס"סי לילה – לד עמ' 52, ע"ש ובספר שיחת מלאכי השרת עמ' 10-9).

ורבי מאיר שלמד תורה מאחר, תוכו אכל וקליפתו זרק (כמו שאמרו בחגיגה טו) – כי בפנימיות ישראל כולם צדיקים וכל עוונותיהם אינם אלא בחיצוניות ולא בעצם נפשם, ועל כן גם בהשגת התורה של אחר היה תוך הראוי להיות נאכל מצד הפנימיות שבו שהוא צדיק, כי כל רשעותו היתה רק מהשפה ולחוץ מצד היצר הרע, וזהו 'קליפתו זרק' (שם נג, עמ' 133).

להלכה כתב הש"ך (ביו"ד רמז סק"ח) שבזמננו אין לנהוג כמו שעשה רבי מאיר, ואין ללמוד תורה מרב שאינו הולך בדרך טובה אף על פי שחכם גדול הוא, עד שיחזור למוטב.

'במכה לבנו גדול הכתוב מדבר'. לאו דוקא גדול ממש אלא הכל לפי טבעו, כל שיש לחוש שיתריס כנגדו בדיבור או במעשה, כי אפילו לא יהא בר מצוה אין ראוי להביאו לידי מכה או מקלל אביו, אלא ישדלנו בדברים. ונקט 'גדול' משום אורחא דמלתא (ריטב"א).

(ע"ב) 'תנא דידן סבר לה כרבנן דאמרי לא אמרינן מקצת היום ככולו ואכתי לא שלים אבילות דשבעה'. בפשוטו הכוונה היא שכיון שלא נשלמה אבילות שבעה ולא החלה אבילות של שלשים, אין הרגל מבטל גזירת שלשים, ולכך אסור לגלח במועד – משום דין אבילות שלשים. וזו סיעתא לדעת הרמב"ן (מובא ביו"ד שצט,א) שאבילות שלשים נוהגת ברגל. ואולם הטור לא כתב כן. וצריך לדחוק לפי שיטתו שכל שהוא חייב לנהוג שלשים אחר הרגל אין מתירים לו לגלח ברגל אעפ"י שלא היה יכול לגלח קודם הרגל. וצריך עיון.

ומה שפירש רש"י שלרבנן אין זה נחשב 'אנוס' כי אפילו לא היה זה שבת לא היה יכול לגלה – צריך עיון, מה לי אם הוא אנוס מחמת שבת או מחמת האבלות (עפ"י חדושים ובאורים. וכיוון בפירושו לדברי הריטב"א. וע' נודע ביהודה (קמא) או"ח יד).

'לא צריכא דשלים משמרתו ברגל...'. אף על פי שידע שיבואו המשמר והרגל ברציפות והיה לו להסתפר מקודם – שמא התירו משום שכבוד הוא להסתפר כל שבוע, כמו שמצינו (בתענית יז) שכהן גדול מסתפר אחת לשבוע (עפ"י חדושים ובאורים).

*

'... דרבי שמואל בר נחמני היה בעל אגדה, כמו שמבואר בכל דוכתי, ואגדות היו אומרים לפני ההמון, ועל כן אמרו דכמה שני דלא אתי לבית המדרש...'.
(מתוך מאמר קדושת השבת לר"צ הכהן, בסופו)

דף יח

'הלכה כדברי המיקל באבל'. יש אומרים שהוא משום שאבלות דרבנן וספקא דרבנן לקולא. ויש סוברים שאפילו בשל תורה [כגון ביום ראשון לכמה דעות] הלכה כדברי המיקל שהלכה מיוחדת היא באבל. (עתוס; תורת האדם לרמב"ן. וע' במנחת חינוך (רסד, יג) שנקט שאפילו באבלות דאורייתא כגון ביום ראשון לדעת הרמב"ם – הלכה כדברי המיקל, שכן יש ללמוד מן האמור בטומאת כהנים שהתורה הקילה בספקות בענין אבלות). על כללי ההלכה באבל [אם אומרים כלל זה רק במחלוקת התנאים או גם במחלוקת אמוראים או במחלוקת הפוסקים; ומה הדין כנגד הכרעת הרוב או נגד פסק מרן שקיבלו הוראותיו] – ע' בתוס' להלן כד. רא"ש לעיל רפ"ב; קרבן נתנאל בסוף המסכת אות מ; מאור ישראל כאן ולהלן כ.

'שקלינהו לטופריה חבטינהו לאפיה'. נראה שעשה כן כדי להראות שגם כשארע לו אסון נוטל את צפרניו ואין זה נראה כולזול במת, כמו שאמר לו פינחס (חדושים ובאורים).

'מנין שברית כרותה לשפתים שנאמר ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם' – ואברהם שאמר כן, והלא סבר שיצחק לא ישוב, אלא שרוח הקדש נזרקה בו ונתנבא (עפ"י רש"י בפירוש התורה; מהרש"א וחדושים ובאורים. וע"ע משך חכמה וירא כב,ה).

– משמע ששמואל אמר לו זאת בתוך השבעה, ואין איסור משום דברי תורה. אפשר משום שהוצרך למונעו מכיוצא בזה (עפ"י חדושים ובאורים).

'שמא תעבור עליהן אשה עוברה ותפיל' – משום מיאוס. ויש אומרים משום כשפים (נמוקי יוסף). צריך באור לפי הטעם הראשון מהו שאמרו בסמוך כיון דאשתני אשתני [וכן החילוקים שאמרו בנדה יז בגזירה במספרים או בדבר אחר, לכאן אינם שייכים לפי הטעם הראשון. ואולם למסקנא שם אסרו בכל אופן].

ד. מנודה לרב – מנודה לתלמיד. לתלמיד – אינו מנודה לרב. מנודה לעירו – מנודה לעיר אחרת. מנודה לעיר אחרת – אינו מנודה לעירו. מנודה לנשיא – מנודה לכל ישראל. מנודה לכל ישראל – אינו מנודה לנשיא.

א. כל שאינו מנודה לכל, כגון מנודה לתלמיד או מנודה לעיר אחרת – נראה שאינו אסור בכל דיני מנודה ואין עליו אבלות אלא שבני אדם מרחיקים אותו כדי לביישו (ראב"ד, מובא ברא"ש).
ב. מנודה לעיר אחרת שאינו מנודה לעירו, נראה שלשאר עיירות מנודה, ודוקא בשוות לאותה עיר אבל בעדיפות – לא (ראב"ד).

תלמיד שנידה לכבודו – נידויו נידוי. תלמיד שנידה על כבוד שמים, כגון על דבר עבירה – נידויו נידוי גמור, גם כלפי הרב והנשיא (עפ"י להלן יו. וראשונים).

א. תלמיד מנדה לכבודו רק שלא בפני רבו, אבל בפני רבו – חוצפה היא, והתלמיד עצמו צריך נידוי. ואם רבו חולק לו כבוד – מותר (עפ"י ראב"ד, הביאו הרא"ש. וע' בשו"ת הרא"ש ח).
ב. לכאורה משמע במעשה דריש לקיש, שגנב שנידה נידויו נידוי. ואולם הפוסקים (יו"ד שלט) נקטו שהמנדה צריך להיות אדם חשוב. ושמא הם מפרשים כרבנו תם שזה שליקט הפירות לא היה גזלן, ואולם הרא"ש כתב (בשו"ת כה"ג) שהיה עם הארץ. וצ"ע (עפ"י חדושים ובאורים. וע' בשו"ת מהרי"ק קסט ד"ה ואשר כתבת בענין האדרבה).

דף יז

כח. א. האם תלמיד חכם עושה דין לעצמו בדיני ממונות? ומה הדין כשת"ח נידה את בעל דינו שחייב לו ממון?
ב. תלמיד חכם המורה בעירו ויוצאות עליו שמועות רעות – האם דינו בנידוי? ומה דינם של תלמיד-חכם

ואב-בית-דין שסרחו?

ג. ז'לפני עור לא תתן מכשול' – כגון מה?

ד. נידוהו ואינו יודע מי נידהו – מה יעשה?

ה. האם תלמיד חכם יכול לנדות עצמו ולהפר?

א. אמר רב יוסף: תלמיד חכם עושה דין לעצמו (שאומר לבעל דינו חייב אתה לי כך וכך. רש"י), בדבר שהוא פסוק וודאי אצלו.

יש ראשונים שסוברים שאין אדם רשאי לדון בעצמו בעניני ממון אף לא בשעת מעשה, ומה שאמרו כאן 'עביד דינא לנפשיה' היינו רק לענין נידוי, כגון אדם שקורא לחברו עבד (עפ"י ראב"ד, ר"ת, רא"ש).

ויש מפרשים שאף לדון וליטול עושה אדם דין לעצמו בכגון שגזלו ממנו חפץ, מותר לו ליטול את שלו או אפשר אף ליטול ממון אחר ואינו צריך לילך לבית דין (ע' בראשונים ב"ק כז).

מסופר על ריש לקיש שהיה שומר פרדס והיה שם אדם אחד שאכל תאנים ולא השגיח באזהרותיו, ונידהו. ואמרו לו שאין נידויו נידוי [ולא עוד אלא שאותו אדם שנידהו לריש לקיש על שנידהו בכדי – נידויו נידוי, וצריך ריש לקיש התרה].

פרשו ראשונים: אף על פי שמנדים על עסקי ממון, היה לו להתרות בו תחילה או לקרותו לבית דין, ואף בית דין אינם מנדים ללא התראה שני וחמישי (ע' תוס' ונמו"י). ועוד הביאו בשם רבנו תם שאותו אדם ליקט תאנים כדין.

ויש אומרים שאילו היה זה קודם שליקט, היה יכול לנדותו כדי למנוע ממנו ללקט, אך לאחר שליקט לא היה לו לנדותו.

ונחלקו הפוסקים להלכה; יש סוברים (ע' שו"ת מהרי"ק כה; רמ"א יו"ד שלד, מו) שתלמיד-חכם שנידה בשביל עסקי ממון שיש לו עם שכנגדו – אין נידויו נידוי. ויש אומרים שאדם [אפילו אינו תלמיד חכם] יכול לנדות את מי שחייב לו ממון ומסרב לפרוע לו (ע' נמו"י; שו"ע סם).

ב. היה מעשה בתלמיד חכם ששמועותיו רעות בעניני עבירה ולא ידעו החכמים אם לנדותו אם לאו, ומסרו בשם רבי יוחנן שצריך לנדותו אעפ"י שהוא מלמד תורה לתלמידים, שמוטב ולא ילמדו ממנו תורה. וכך עשה רב יהודה. ואף לאחר פטירת רב יהודה לא התירו נידויו.

אמר רב הונא: באושא התקינו, אב בית דין שסרה – אין מנדים אותו (ואין מורידים אותו מגדולתו. א"ז) אלא אומר לו הכבד ושב בביתך. חזר וסרה – מנדים אותו מפני חילול השם. ואילו ריש לקיש אמר: תלמיד חכם שסרה אין מנדים (במנחות: מבזין) אותו בפרהסיא (... וכשל גם נביא עמך לילה – כסוה כלילה). מר זוטרא חסידא, כאשר נתחייב תלמיד חכם שמתא היה בתחילה משמית לעצמו (משום צער שצריך לנדות ת"ח, או כדי שיהא זכור להתיר. תוס') ושוב משמית לת"ח, וכשהיה מתיר התיר תחילה נידוי עצמו ואחר כך התיר לת"ח.

לכאורה מה שנידוהו במעשה דלעיל, זהו שלא כדעת ריש לקיש שאמר אין מנדים בפרהסיא, ואולם מדברי הרא"ש והטור משמע שאם שמועותיו שנואות ביותר – מנדים. ומדברי הרמב"ם יש לשמוע לחלק בין חכם זקן או אב בית דין שבאלו אמר ריש לקיש אין מנדים בפרהסיא, ובין צורבא מרבנן אחר שמנדים (עפ"י שפת אמת. ע"ש).

רב פפא היה משתבח בעצמו שלא החרים תלמיד חכם מעולם, אלא היה נוהג כמו שעשו במערבא, בעונש מלקות ולא בחרם.

יש מקום לשמוע מדברי הגמרא שאדם שהרבים צריכים לו, רשאים להימנע מלנדותו אעפ"י שנתחייב מצד הדין נידוי על אפקירותא (ע' בשו"ת משיב דבר ח"ב סו"ס"ה).

ג. תניא ולפני עור לא תתן מכשל – במכה לבנו גדול הכתוב מדבר [שמא מבעט באביו, והריזה מכשילו. ומסופר על אמתו של רבי שראתה לאדם אחד שהיה מכה לבנו גדול ונידתו על כך, ולא נהגו חכמים קלות ראש בנידויה שלש שנים].

א. לאו דוקא גדול ממש אלא אפילו קטן, כל שיש לחוש שיתריס כנגדו במעשה או בדיבור, לא יכנו אלא ישדלנו בדברים (ריטב"א).

ב. יש אומרים שמיד כשמכה בנו עובר ב'לפני עור' גם אם בנו לא יבעט בו לבסוף (ע"ע בשו"ת פרי יצחק ח"ב מט; שו"ת אחיעזר ח"ג פא, ז; חדושי הגרז"ר בנגיס ח"א ה,ה; מאור ישראל ועוד).

ד. נידוהו ואינו יודע מי נידהו – ילך אצל נשיא ויתיר לו נדויו.

אם אין להסתפק באדם חשוב שנידה, אין צריך לילך לנשיא אלא יכול לילך לכל אדם חשוב שיתיר נדרו, כיון שהמנדה לא היה חשוב ממנו (עפ"י נמוקי יוסף).

ה. אמר רב גידל אמר רב: תלמיד חכם מנדה לעצמו ומיפר לעצמו.

- כט. א. מה דינם של האבל שנהג אבלותו עד הרגל, וכן הכהן שעבד במשמרתו עד הרגל – האם מגלחים במועד?
ב. כל המותרים לגלח במועד – האם מותרים לגלח בימי אבלם?
ג. מי שתכפוהו אבליו – מה דינו לענין תספורת וכיבוס?

א. אבל שחל שמיני שלו בערב הרגל – יש לו לגלח בשמיני, ואם לא עשה כן, אסור לו לגלח ברגל שהרי אינו אנוס. חל יום שמיני בשבת, יש לו לגלח בערב שבת שהוא שביעי שלו [ואפילו חכמים החולקים על אבא שאול וסוברים שאין אומרים מקצת היום ככולו באבלות, מודים בזה שנשלמה האבלות קודם הרגל]. חל שביעי שלו להיות בשבת ערב הרגל; לאבא שאול (וכן דעת תנא דברייתא) – מותר לו לגלח במועד, הואיל ושביעי היה יכול לגלח אם לא היתה שבת. ולחכמים (וכן סובר תנא דמתניתין) אסור לו לגלח במועד כיון שלא נשלמה אבלות שבעה קודם הרגל.

הלכה כאבא שאול, הלכך חל שביעי שלו בשבת ערב הרגל – מותר לגלח במועד, אבל חל שביעי בערב הרגל ביום חול, מגלח ערב הרגל ואסור לגלח במועד (עפ"י רי"ף ועוד [ועתוס' יט: ד"ה שאסור, שאף לחכמים מותר לגלח לפני כניסת יום טוב]).
וכן אם חל הרגל בתוך שבעת ימי האבלות, אפילו בימים הראשונים של השבעה, לפי מה שנוקטים להלכה (ע' להלן יט) שמוותר לגלח ולכבס סמוך לכניסת הרגל, אם חל ערב הרגל בשבת מותר לגלח בערב שבת סמוך לערב (עפ"י תרומת הדשן רפז).

כהני משמר אסורים בגילוח כל אותו שבוע [כדי שלא ייכנסו למשמרת כשהם מגוללים], וביום חמישי מותרים מפני כבוד השבת. ולכך אם נשלמה משמרתם (ביום השבת) בערב הרגל, הלא יכלו לגלח מקודם ולא הותר להם לגלח במועד, אבל אם חל הרגל בתוך משמרתם בזמן שאסורים לגלח, לתנא דברייתא מותר להם לגלח במועד כיון שהיו אנוסים מלגלח קודם, ולתנא דמתניתין אין התר כי נחשב משמרתם נמשכת ברגל.

- א. הרמב"ם (יום טוב ז, יט) פסק כתנא דברייתא, להתיר לכהן לגלח במועד (וע' בכסף משנה ביאת מקדש א, יג ובשפת אמת).
ב. בחדושים ובאורים צדד שלא התירו לגלח במועד אלא לכהני משמר ולא לאנשי מעמד.

ב. כל המותרים לגלח במועד, אסורים לגלח בימי אבלם אם לא שתכפום אבלם בזה אחר זה שאז מותרים לגלח ולכבס כדרכם.

- א. נראה שאין להתיר בימי אבל אלא אם לא היתה לו שהות לגלח קודם לכן כגון שלא יצא מבית האסורים עד שנעשה אבל, אבל היתה לו שהות, אעפ"י שלא היה יודע שעתיד להיות אבל כדי להודרו לגלח – אסור (עפ"י חדושים ובאורים).
ב. רחיצת כל גופו לא התירו אף למי שתכפוהו אבליו והיה אנוס, אלא בצונן ולא בחמין (נמוקי יוסף).

ג. תכפוהו אבליו זה אחר זה, הכביד שערו – מיקל בתער [ולא במספרים], ומכבס כסותו במים [ולא בנתר ולא באהל].

נראה דוקא תכפו בענין שלא היה לו שום זמן לגלח ביניהם, אבל היה לו זמן, אעפ"י שלא היתה לו סיבה למהר – לא הותר (עפ"י חדושים ובאורים).

נראה שאם יש לו בגד אחר מכובס – אינו מותר לכבס, וכן אם אפשר לכבס על ידי אחרים – כן עדיף, שאין להתיר לו איסור מלאכה כל שאפשר באופן אחר (שם).